

УДК 378.147.31

Вікторія Федорчук, Олена Дутко

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В КОНТЕКСТІ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

Стаття присвячена інноваційним педагогічним технологіям та можливостям їх використання на заняттях з таких педагогічних дисциплін як основи науково-педагогічних досліджень, основи педагогічної майстерності, історія педагогіки, порівняльна педагогіка, педагогічні технології в початковій школі. Зокрема приділяється увага інтерактивним технологіям, методу проєктів та мультимедійним технологіям. Наводяться приклади їх використання в процесі підготовки майбутніх педагогів.

Ключові слова: *інновації, педагогічні технології, інтерактивні технології, метод проєктів, мультимедійні технології, педагогічні дисципліни.*

Освіта не стоїть на місці, а активно реагує на нові тенденції та реалії, враховує потреби та передбачає перспективи, оновлює форми, зміст, методи, технології навчання і виховання. При цьому найважливішою ланкою, від якої залежать зміни в освіті, є ефективна праця вчителя.

Сучасний педагог має виступати не стільки джерелом знань та контролюючим суб'єктом, скільки організатором самостійної активної пізнавальної діяльності учнів, їхнім консультантом і помічником. Потреба в оновленні освіти спричинила появу і поширення великої кількості нових підходів до організації навчально-виховного процесу, методів та технологій навчання та виховання.

Проблемою інноваційної стратегії сучасної освіти займається цілий ряд вітчизняних та зарубіжних науковців: Т. І. Волоковська, І. М. Дичківська, Т. Ф. Коляда, Л. Г. Овчаренко, В. Ф. Паламарчук, І. П. Підласий, Л. Б. Хіхловський, J. W. Gardner, H. Klages, E. Petlak, S. Pokrivcakova, Z. Pietrasiński, A. J. Sowiński, P. R. Whitefield та багато інших. Різноманітні аспекти професійної підготовки майбутніх вчителів висвітлювалися такими дослідниками, як С. А. Дніпров, А. В. Коржуєв, Д. Л. Опросенко, В. А. Попков. Теоретичні й практичні аспекти використання інтерактивних методів навчання відображено у доробках А. А. Балаєва, К. Баханова, І. В. Вачкова, А. А. Вербицького, Ю. М. Ємельянова, С. Г. Крамаренко, А. М. Мартинець, Н. Г. Оганесян, Л. Пироженко, О. Пометун, Т. С. Яценко. Розробкою проєктної технології займалися Дж. Дьюї, В. Х. Кіпатрик, З. Таран, С. Т. Шацький та інші. Проблемами

використання інформаційних та мультимедійних технологій в сучасній освіті займається цілий ряд вітчизняних та зарубіжних науковців: Т. А. Бабенко, І. В. Беліцин, Е. Джей, Ю. Н. Єгорова, М. І. Жалдак, Н. Ю. Іщук, В. В. Качала, Г. Кірмайєр, Н. І. Клевцова, Н. В. Клемешова, І. І. Косенко, В. В. Лапінський, А. В. Олійник, Т. Г. Піскунова, О. В. Скалій, О. Г. Смолянинова, А. В. Соловов, М. Д. Тукало, О. А. Чайковська, О. Ю. Чубукова, М. І. Шут та ін.

Але досі, на наш погляд, мало уваги приділялося дослідженню ролі та можливостей використання інноваційного навчання у вищій школі. Тому метою даної публікації є пошук способів практичного застосування окремих інноваційних технологій навчання на заняттях з педагогічних дисциплін.

Використання інноваційних технологій в ході педагогічної підготовки майбутніх вчителів постає актуальною проблемою, на наш погляд, принаймні з двох причин. По-перше, для того, щоб бути ефективною, сучасна освіта має бути спрямована в майбутнє, використовуючи передові технології та знання. Крім цього, використання інновацій у роботі з майбутніми педагогами допоможе сформувати у підростаючого покоління уявлення про необхідність оновлення педагогічного процесу, про важливість та ефективність інноваційної діяльності в роботі педагога, а сам педагог-інноватор стане прикладом для своїх студентів. Адже відомо, що найчастіше вчитель вчить так, як вчили його.

З огляду на це, учбовий процес у вузі бажано організовувати як взаємодію, творчу співпрацю викладача і студентів. Особливо актуальним у цьому випадку виступає **інтерактивне навчання**, тобто діалогове, взаємодіюче. У процесі такого навчання студенти мають можливість обмінюватися думками, ідеями, пропозиціями, а викладач стає організатором спільної діяльності, ділової співпраці, творчого пошуку, створює атмосферу щирості, поваги. Під час інтерактивного навчання освітній процес організовується таким чином, що практично всі студенти виявляються залученими до процесу пізнання, мають можливість рефлексувати з приводу того, що вони знають і думають.

Л. Пироженко та О. Пошетун виділяють чотири групи інтерактивних технологій: інтерактивні технології кооперативного навчання; інтерактивні технології колективно-групового навчання; технології ситуативного моделювання; технології опрацювання дискусійних питань [2, с. 33].

Однією з **технологій кооперативного навчання** є робота в динамічних парах. Її можна використовувати для засвоєння, закріплення, перевірки знань тощо. Така діяльність дає можливість висловитися всім учням, сприяє розвитку навичок спілкування, критичного мислення, вміння оцінювати себе та інших. Крім того, за такої організації навчального процесу студенти не можуть ухилитися від виконання

завдання.

Робота в динамічних парах використовується нами під час вивчення принципів навчання (на заняттях з педагогіки) або методів наукового дослідження (в курсі «Основи науково-педагогічних досліджень»). Кожен студент виступає «знавцем» одного з принципів (методів), розробляючи 3–4 питання про нього. Після цього, студенти об'єднуються в пари і задають один одному підготовлені питання про «свій» принцип (метод), оцінюючи відповіді товариша. Далі відбувається обмін партнерами по спілкуванню. У результаті кожен студент повинен опитати всіх інших членів групи та відповісти на їхні запитання. Завдяки такій роботі можна за короткий термін перевірити та оцінити знання великої кількості студентів.

Технології колективно-групового навчання передбачають одночасну спільну (фронтальну) роботу студентів. Різновидом загального обговорення є технологія «Мікрофон». Вона дає можливість кожному по черзі висловитись або відповісти на запитання викладача чи іншого студента. Цей спосіб роботи ми використовуємо під час обговорення й аналізу педагогічних ситуацій на заняттях з основ педагогічної майстерності. Передаючи один одному уявний «мікрофон» (ручку, олівець, лінійку тощо), студенти по черзі висловлюються з приводу запропонованої ситуації чи проблеми. При цьому говорити має право лише той, у кого в руках «мікрофон». Формулювати думки слід швидко і лаконічно (0,5–1 хв.). При цьому відповіді не коментуються і не оцінюються, лише в кінці обговорення робиться загальний висновок.

Робота за цією методикою дає можливість ефективно працювати над формою висловлення власних міркувань, порівнювати їх з іншими, відпрацьовувати вміння говорити коротко, але по суті та переконливо.

Технології ситуативного моделювання передбачають включення учасників навчального процесу в гру (ігрове моделювання) під час заняття. За таких умов студентам надається максимальна свобода інтелектуальної діяльності, яка обмежується лише правилами гри. Майбутні педагоги самі обирають ролі у грі, висуваючи припущення про ймовірний розвиток подій, шукають шляхи розв'язання проблемної ситуації, беруть на себе відповідальність за обране рішення.

Серед великого арсеналу технологій ситуативного моделювання значні можливості має розігрування ситуації за ролями (рольова гра). Мета рольової гри – визначити ставлення до конкретної життєвої ситуації, набути досвіду, оволодіти певними навичками. У ході гри можуть імітуватися певні події, конкретна діяльність людей (ділова нарада, проведення бесіди, обговорення плану і т.п.) і обстановка, умови, в яких відбувається подія або здійснюється діяльність. Гравці мають можливість проаналізувати і творчо використати власний досвід для імітації подій і вчинків.

Ситуативне моделювання використовується нами під час вивчення

теми «Майстерність вчителя в організації індивідуальної бесіди» в курсі «Основи педагогічної майстерності». Студенти об'єднуються по двох. Кожна пара отримує опис певної проблемної ситуації, на основі якої потрібно змодельовати бесіду вчителя з учнем або кимсь із його батьків. Після цього відбувається колективне обговорення й аналіз побаченого і почутого, висувуються інші варіанти розв'язання проблеми, зазначаються помилки «вчителя» й «учня» в рольовій грі.

Одним із засобів стимулювання пізнавальної активності в процесі навчання є **технології опрацювання дискусійних питань**. Дискусію розглядають як публічне обговорення певного спірного питання. Участь в дискусійних обговореннях розвиває критичне мислення, дає можливість визначити власну позицію, поглиблює знання з обговорюваної проблеми.

До участі в дискусійному обговоренні ми залучаємо студентів під час вивчення дискусійних видів роботи на заняттях з основ педагогічної майстерності та розглядаючи питання «Класно-урочна система та її альтернативи» (педагогіка), «Розвиток української національної системи освіти в епоху Українського відродження – XVI – перша пол. XVIII ст.», (Історія педагогіки), «Педагогічна спадщина А. С. Макаренка і сучасність» (Основи педагогічної майстерності) тощо.

Ефективним способом розвитку навичок дискутування, на наш погляд, є метод ПРЕС [2, с. 67]. Ця технологія навчає майбутніх педагогів виробляти й формулювати аргументи, висловлювати думки з дискусійного питання у виразній та стислій формі, переконувати інших. Студенти отримують картки, у яких зазначено чотири етапи методу: 1) висловіть свою думку, поясніть, у чому полягає Ваша точка зору (починаючи зі слів *Я вважаю, що...*); 2) поясніть причину появи цієї думки, тобто на чому ґрунтуються докази (починайте зі слів *Тому, що...*); 3) наведіть приклади, додаткові аргументи на підтримку Вашої позиції, назвіть факти, які демонструють Ваші докази (*Наприклад...*); 4) узагальніть свою думку, зробіть висновок (*Таким чином...*).

Запропонована структура дозволяє студентам чіткіше й логічніше будувати власне висловлювання, аргументувати свою думку та впливати на співрозмовника в процесі дискусії.

Ефективним доповненням до інтерактивних та інших сучасних технологій є **проектна технологія**, або як її ще називають, метод проектів. На сьогоднішній день метод проектів – це спосіб досягнення дидактичної мети через детальну розробку проблеми (технологією), яка має завершитись реальним практично відчутним результатом.

Проектна технологія дозволяє не стільки передавати студентам суму тих чи інших знань, скільки навчити здобувати ці знання самостійно, вміти користуватися набутою інформацією для вирішення нових пізнавальних та практичних завдань; майбутні педагоги набувають комунікативних навичок і вмінь, знайомляться з різними культурами, точками зору;

вчать користуватися дослідницькими методами: збирати необхідну інформацію, вміти її аналізувати, висувати гіпотези, робити висновки.

Проектна діяльність знаходить своє місце і на заняттях з педагогічних дисциплін. Приміром, виконання колективного проекту може стати ефективним завершенням курсу історії педагогіки: кожен студент готує і оформлює (на аркуші певного розміру) основну інформацію про одного з видатних педагогів, після чого, підготовлені аркуші розміщуються студентами на спеціально виготовленій «стрічці часу» чи «ланцюжку епох» у хронологічному порядку. Така робота спонукає студентів до повторного осмислення, узагальнення вивченого матеріалу, до вияву своїх творчих здібностей, а також слугує засобом зацікавлення не лише для студентів-виконавців, але й для всіх, хто надалі матиме змогу ознайомитися з оприлюдненими результатами творчості майбутніх педагогів.

Звичайно, говорячи про сучасні інноваційні технології не можна оминати увагою **мультимедійні технології** навчання. Мультимедіа — це комплекс апаратних і програмних засобів, що дозволяють користувачеві спілкуватися з комп'ютером, використовуючи різноманітні, природні для себе середовища: графіку, гіпертексти, звук, анімацію, відео. Використання мультимедійних засобів сприяє підвищенню інтенсивності й ефективності процесу навчання; створює умови для самоосвіти та дистанційної освіти, тим самим дозволяючи здійснювати перехід до безперервної освіти; у поєднанні з телекомунікаційними технологіями розв'язує проблему доступу до нових джерел різноманітної за змістом і формою представлення інформації.

Однією з поширених форм використання мультимедійних технологій є мультимедійна презентація, що створюється за допомогою програми Power Point. Сучасна мультимедійна презентація – це сукупність текстів, зображень, звуку, відео, анімації й інших засобів представлення інформації. Найбільш ефективним для людського сприйняття вважається використання в мультимедіа-презентації аудіовізуальної інформації, коли людина чує і бачить одночасно. Її особливістю є те, що вона може переглядатись однією або декількома особами, зберігатись на локальному комп'ютері або відтворюватись потоково з мережі [1].

Ефективним виглядає використання мультимедійних презентацій у роботі вищої школи, зокрема, у підготовці майбутніх педагогів. Особлива потреба в унаочненні відчувається під час викладання курсу «Педагогічні технології в початковій школі» для майбутніх педагогів. Адже ознайомлення студентів з різноманітними технологіями навчання і виховання вимагає показу як конкретних фрагментів методики роботи, так і візуалізації використаних засобів та умов застосування тої чи іншої технології.

Курс «Порівняльна педагогіка» потребує від студентів значного

узагальнення матеріалу, вміння аналізувати, зіставляти і порівнювати факти. У цьому їм теж може допомогти мультимедійна презентація, де матеріал для засвоєння буде чітко структурований і систематизований. Доповнення його наочними образами зробить інформацію доступнішою, а сам предмет – цікавішим.

Звичайно, тут наведено лише окремі можливості використання деяких інноваційних технологій в педагогічному процесі вузу. Та очевидно, що завдяки їх застосуванню досягається вища активність учасників навчального процесу, підвищується ефективність учбової діяльності студентів та рівень їхньої професійної компетентності. Тому зростаючі вимоги до якості підготовки спеціалістів у вузах вимагають подальшої теоретичної та практичної розробки даної проблеми, а також створення умов для практичної підготовки студентів до запровадження педагогічних інновацій у навчально-виховний процес сучасної школи, що стане важливим кроком на шляху до професіоналізму сучасних педагогів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Макарова О. О. Мультимедійна презентація як один з елементів активізації процесу навчання іноземній мові за професійним спрямуванням [Електронний ресурс] / О. О. Макарова, В. Г. Нікіфорова – Режим доступу : http://www.confcontact.com/2008oktInet_tezi/iy_makarova.htm
2. Пометун О. І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання : наук. метод. посібн. / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко. – К. : Видавництво А.С.К., 2004. – 192 с.